

GEUREN

VERSLAG VAN EEN GEURENEXCURSIE IN DE KLEINE WEERD

Martine Lejeune, Stichting Ark, Andreas Vesaliuslaan 8, B-3500 Hasselt, martine.lejeune@arknature.nl

Het moet een idioot zicht geweest zijn voor de argeloze bezoeker van de Kleine Weerd, Maastricht op zaterdag 1 juli. Daar liepen vijf mensen rond die aan iedere plant die ze zagen, gingen ruiken en snuffelen en snuiven, daarbij regelmatig niesden en over hun neus wreven en daarbij ook nog eens de grootste pret hadden. Ik had het in mijn hoofd gehaald om een geuren-excursie te organiseren met als achterliggende vraag: kun je planten determineren aan de hand van hun geur? Al gauw bleek dat geuren en reukzin in het algemeen stiefmoederlijk worden behandeld in onze toch meer op kleuren en zicht gerichte samenleving. Mijn eigen oorspronkelijke idee was om te proberen aan de hand van een tiental soorten met een duidelijke geur een eenvoudige geursleutel voor die tien soorten op te stellen. Zover kwamen we niet.

DE EXCURSIE

Van de excursiedeelnemers had niemand speciale ervaring met geuren of met het beschrijven ervan. We begonnen dus allemaal blanco aan deze snuiftocht, waarbij iedereen zo goed mogelijk meehielp om de verschillende plantengeuren te proberen te omschrijven (figuur 1). We slenterden gewoon door de Kleine Weerd en deden ons best om nu eens niet op zichtwaarnemingen te focussen. De eerste

soort die er moest aan geloven was Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*) (figuur 2). Volgens ons ruikt het blad 'gezond, aromatisch, een beetje naar chrysant, vluchtig, fris, met iets van anijs en munt, naar aromatisch en eucalyptusdrop'. Snapt u? In tabel I vindt u een samenvatting van onze overige bevindingen.

STANDAARD-GEUREN?

HET probleem waar we tegenaan liepen, was

het feit dat er voor geur geen 'standaard' bestaat. Die is er bv. wel voor kleur: iedereen weet wat 'rood' is en rood is ook enkel een kleur, iets dat je kunt zien, je kunt rood niet ruiken, voelen of proeven. Een dergelijke standaard bestaat niet voor geuren. Iets ruikt bv. naar 'citroen', maar citroen is niet een geur, citroen is een vrucht, die kun je zien en proeven ... en ook ruiken. Omdat iedereen de geur van citroen wel kent, kan die geur als vergelijking, als een soort standaard dienen. Datzelfde geldt voor een hele reeks bekende geuren: anijs, munt, koffie, enz.... Veel moeilijker wordt het om de meer vage geuren te omschrijven: 'vies' bv. Wat is 'vies'? Vies kan 'rot' zijn, of poepgeur, maar ook bepaalde 'scherpe' geuren worden als 'vies' ervaren (figuur 3). Ervaren, schrijf ik wel, want bij deze meer vage geuren, komt ook persoonlijke interpretatie kijken. Er bestaat geen standaard 'vieze' geur en wat sommige mensen als uitgesproken vies ervaren, vinden anderen hooguit een beetje onaangenaam of zelfs helemaal niet vies. We hebben hier flink over gediscussieerd en uiteraard kwamen we niet tot een echte oplossing. Het kan ook niet, want die geur-standaard bestaat echt niet.

FIGUUR 1

Snuffelen en snuiven: het ruikt naar ... (foto's: Martine Lejeune).

FIGUUR 2

Boerenwormkruid ruikt gezond, aromatisch, een beetje naar chrysant, vluchtig, fris, met iets van anijs en munt, naar aromatisch en eucalyptusdrop (foto: Hettie Meertens).

FIGUUR 3

Hondsdraf ruikt 'uitgesproken vies' (foto: Hettie Meertens).

TABEL I

De gevonden soorten die aan onze reukzin onderworpen werden.

Soort	Geuromschrijving
Boerenwormkruid (<i>Tanacetum vulgare</i>)	gezond, aromatisch, een beetje naar chrysant, vluchtig, fris, met iets van anijs en munt, naar 'aromat' en eucalyptusdrop
Bijvoet (<i>Artemisia vulgaris</i>)	bloem ruikt anders dan blad; lijkt een beetje op kamille met iets viezig, ongewassen, rot ertussen
Wilde peen (<i>Daucus carota</i>)	'wortel'
Echte valeriaan (<i>Valeriana repens</i>)	blad: ruikt eerst naar sla, daarna naar rotte sla bloem: melig zoet met wat rot erdoor op de achtergrond, ook sla, beetje nectar, bloemig, zwaar, bedwelmend
Kruldistel (<i>Carduus crispus</i>)	bloem: zoetig, honing, nectar, licht en beetje verwaterd, sla-geur komt terug
Akkerdistel (<i>Cirsium arvense</i>)	zoeter dan Kruldistel, sterker naar honing en nectar
Duizendblad (<i>Achillea millefolium</i>)	zit tussen Bijvoet en Boerenwormkruid in, ruikt minder 'vettig' dan die laatste
Moerasspiraea (<i>Filipendula ulmaria</i>)	blad: okkernoot, beetje zurig-nootachtig met nageur van ranzige olie met ook een beetje komkommer
Ridderzuring (<i>Rumex obtusifolius</i>)	bloem: licht zurig
Vlier (<i>Sambucus nigra</i>)	'vlier'
Leverkruid (<i>Eupatoria cannabinum</i>)	blad: sterke peenlucht met iets zoeterig, kruidig, witte kool, ook andere groenten; de peenlucht verdwijnt na een tijdje en de andere geur blijft over
Zwarte toorts (<i>Verbascum nigrum</i>)	blad ruikt korte tijd naar andoorn, ook beetje komkommer
Bosrank (<i>Clematis vitalba</i>)	bloem: weig zoetig, honing, nectar
Moerasandoorn (<i>Stachys palustris</i>)	'andoorn'
Harig wilgenroosje (<i>Epilobium hirsutum</i>)	appel, appelmoes uit bokaal (betere soort)
Gewone engelwortel (<i>Angelica sylvestris</i>)	blad: appelmoes uit blik (mindere soort), gemengd met wortel bloem: wortel-achtig met verf, mortel, sierpleister, noot
Wilde marjolein (<i>Origanum vulgare</i>)	aromatisch, kruidig
Donderkruid (<i>Inula conyzae</i>)	andoorn gemengd met munt, meer 'munt' dan 'andoorn'; ook iets aangebrand, caramel, toffee
Poelruit (<i>Thalictrum flavum</i>)	bloem: zoet, fris, badkamerluchtje, noot, bloem, honing
Watermunt (<i>Mentha aquatica</i>)	zeer sterke, zuivere munt
Hondsdraf (<i>Glechoma hederacea</i>)	bar vies, goor, hondedrol
Wollige munt (<i>Mentha suaveolens</i>)	eerst munt, daarna vies, beetje kattepis, ordinair, haring in vette mayonaise
Grote engelwortel (<i>Angelica archangelica</i>)	appelmoes met anijs en wortel

ANDOORN

Een geur die onmogelijk als een algemeen bekende standaard beschouwd kan worden, is die van andoorn. Nochtans hebben veel planten die echte, onvervalste andoorn-geur en als je die een keer geroken hebt, is er geen twijfel meer mogelijk. Dan wordt 'andoorn' een standaardgeur. In een geurensleutel kun je 'ruikt naar andoorn' niet zomaar gebruiken, dus moesten we proberen de andoornlucht te omschrijven. De meeste mensen, maar niet iedereen (!) ervaart deze geur als onaangenaam en vies. Andoorn heeft een mufte, krachtige geur die een beetje op de adem pakt. Het ruikt scherp, naar een combinatie van verbrand teer, drijfmest met metaal, wantsen, maar ook met iets zoutigs-zurigs-vettigs. Geen nood, als u het een keer geroken hebt, is het onmiskenbaar.

PARFUM?

Geprikkeld door de discussie, ben ik op internet gaan zoeken naar allerlei geur-webstekken. Naast een hoop ronduit 'gezinsonvrien-

TABEL II

De geurensleutel.

1. a.	geur zoet	2
b.	niet zoet (fruitig, kruidig, aromatisch of onaangenaam)	6
2. a.	friszoet, gemengd met okkernoot en bloemen:	Poelruit
b.	honingzoet of zwaar zoet	3
3. a.	uitgesproken honingzoet, niet weig of zwaar	4
b.	weig zoet of zwaar	5
4. a.	geur licht, iets verwaterd, met iets bijmenging van sla:	Kruldistel
b.	geur zeer zoet, ausgesproken honing/nectar:	Akkerdistel
5. a.	zwaar zoet, ook bloemig en beetje bedwelmend, met iets van rottigheid:	Echte valeriaan (bloem)
b.	weig zoet, niet bedwelmend:	Bosrank (bloem)
6. a.	geur kruidig-aromatisch	7
b.	anders: fruit, groente, vies, onaangenaam,...	11
7. a.	munt (hoofdgeur)	8
b.	geen munt (eventueel wel beetje op achtergrond)	10
8. a.	zuiver munt, sterk, zonder nageur:	Watermunt
b.	munt met onzuivere na- of bijgeur	9
9. a.	nageur ordinair, vettig, vies, kattepis:	Wollige munt
b.	nageur vrij ausgesproken 'andoorn':	Donderkruid
10. a.	zuiver kruidig/aromatisch, zonder bijmenging van munt, anijs of groente:	Wilde marjolein
b.	aromatisch, fris, gezond, met bijmenging van Eucalyptus, drop, anijs en munt:	Boerenwormkruid >>>

11.a.	groente en/of fruit	12
b.	rot, vies, zuur, verbrand of anders	20
12.a.	appels	13
b.	groente	15
13.a.	zonder bijmenging van wortel of andere groente:	Harig Wilgenroosje
b.	met bijmenging van wortel of andere groente	14
14.a.	bijmenging van wortel:	Gewone engelwortel (blad)
b.	bijmenging van wortel en anijs:	Grote engelwortel (blad)
15.a.	wortel/peen	16
b.	andere groente	18
16.a.	zuivere peenlucht:	Wilde peen
b.	peen met bijmenging	17
17.a.	bijmenging zoeterig-kruiderig, met witte kool en andere groente:	Leverkruid (blad)
b.	bijmenging van verf, mortel, sierpleister en noot:	Gewone Engelwortel (bloem)
18.a.	okkernoot, zurig, met nageur van ranzige olie en komkommer:	Moerasspiraea (blad)
b.	sla	19
19.a.	eerst sla, daarna rotte sla:	Echte valerian (blad)
b.	sla met azijn, raapjes en amandel, ook beetje wortel:	Gewone raket (blad)
20.a.	zuur:	(Ridder)zuring
b.	rot, vies, verbrand, anders	21
21.a.	'andoorn' (zie tekst)	22
b.	geen andoorn, wel rot en/of vies	24
22.a.	zuiver andoorn	23
b.	andoorn + komkommer, snel verdwijnende geur:	Zwarte toorts (blad)
23.a.	heel sterk, op de adem pakkend:	Bosandoorn
b.	niet zo sterk:	Moerasandoorn
24.a.	erg vies, goor, hondedrol:	Hondsdrif
b.	viezig-rot, ongewassen, met kamille:	Bijvoet

Je merkt dat er nog een en ander moet worden bijgeleuteld, zo moet bv. 'andoorn' een behoorlijke beschrijving krijgen. Duizendblad was moeilijk uit te sleutelen, omdat we die geur alleen omschreven hebben als 'iets tussen Bijvoet en Boerenwormkruid in'. Ook Vlier heb ik niet geplaatst; die geur moet eigenlijk een standaardgeur worden, maar anderzijds is er verder niets dat zo ruikt.

delijke' rommel - ik bespaar de details - kom je natuurlijk al snel terecht bij de parfum-industrie. Als er ergens aan standaardgeurinformatie te komen was, zou het wel daar zijn, dachten we. Mis, mis, driedubbel mis. Als je niet op-let ben je binnen de kortste keren een of ander bekend parfum rijker en een mooi bedrag armer, maar is je geurenkennis even pover gebleven. Echt bruikbare informatie over de geuren heb ik er in elk geval niet gevonden.

De interessantste en meest verrassende geursite die ik vond, was www.digiscents.com. Die bewijst tenminste dat er nog meer mensen met geur en alles wat ermee samenhangt bezig zijn.

HET RESULTAAT

Het resultaat van deze excursie is de in tabel II ondergebrachte geurensleutel. Natuurlijk is het slechts een eerste aanzet die ook enkel en alleen bruikbaar is voor de soorten die wij op onze eerder toevallige speurtocht hebben ontmoet. Kortom, dit op zich al leuke resultaat schreeuwt om meer, meer soorten, andere omschrijvingen, enz. Wij hebben alvast een begin gemaakt dat uittestbaar is. Aan u om de sleutel uit te proberen! Het is een aanrader, want plantengeuren zitten vol verrassingen. Bovendien ben ik er echt van overtuigd dat ze een nuttige en meestal ook aangename aanvulling vormen op de gewone determinatiekenmerken.

DANKWOORD

Met dank aan de excursiedeelnemers van 1 juli: Guido, Linda, Bertie en Ger.

VERENIGINGSNIEUWS

HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN HET NIEUWE MILLENNIUM (5)

OVER WATERSCHAPSVERKIEZINGEN

Hoewel het Genootschap beleidsbeïnvloeding zeker niet tot haar kerntaken rekent, is het soms goed om op bepaalde ontwikkelingen te reageren. Met steun van het bestuur is zo de procedure aangegaan bij het industrie-terrein Keulse baan-zuid, waar de habitat van een aantal in Europees verband beschermde diersoorten verloren dreigt te gaan. Op verzoek van de Stichting Milieufederatie Limburg zijn de bestuursleden, maar ook enkele

andere leden van het Genootschap door mij benaderd om te bezien of men zich kandidaat wilde stellen voor een van de waterschapsbesturen in Limburg. Hoewel ik altijd de politiek buiten de deur heb willen houden, heb ik toch aan dit verzoek voldaan. Op de eerste plaats omdat ik vind dat de waterschapsorganisatie een soort doelcoöperatie is, waar het resultaat van de bestuurlijke inspanningen direct zichtbaar is. Bestuursbesluiten vinden hun vertaling in het veld en worden daar in de vorm van concrete werken uitgevoerd. De waterschappen kennen een functioneel bestuur. Dit betekent dat de waterschapsbestuurder kennis van zaken moet hebben. En omdat met name de ecologische belangen in het werk van de water-

schappen in toenemende mate een rol gaan spelen en ook steeds pregnanter tot uiting komen, zijn veel genootschapsleden in potentie uitstekende kandidaten. Daarbij ben ik ervan overtuigd dat er kwalitatief goede bestuurders bij het Genootschap zitten die de ecologische belangen niet alleen goed kunnen inschatten, maar deze belangen ook onder woorden kunnen brengen en kunnen verdedigen. Regelmatig overleg heeft ertoe geleid dat de samenwerkende natuur- en milieuorganisaties met een eigen lijst komen van groene bestuurders. Onder het motto "meer natuur in het waterschapsbestuur" wordt een actieve campagne gestart om zoveel mogelijk groene bestuurders gekozen te krijgen. Het is uiter-